

ארטיביזם

מיועד לצרכי לימוד בלבד, כל הזכויות שמורות לאמנים ולאתרים מהם נלקח החומר

תוכן עניינים

❖ מבוא ועקרונות מרכזיים (2-7)

❖ דוגמאות ליצירות ארטיביסטיות מרחבי העולם (9-32)

❖ דוגמאות ליצירות ארטיביסטיות משדה האמנות המקומי (34-43)

❖ אז איך עושים את זה? (44-45)

ארטיביזם בתכנית הלימודים

- תכנית המעודדת תלמידים להיות מובילים חברתיים, לייצר פעולות אקטיביסטיות, לייצר דיאלוג עם הקהילה ולהיות מעורבים ואכפתיים כלפי האחר.
- מודעות חברתית – אמנות חברתית המאפשרת התערבות ויצירת קשרים עם הקהילה, הכרות ורגישות למגוון אנשים ותרבויות, הבנת פרספקטיבות והשקפות עולם מגוונות, הרחבת אופקים.
- תהליכי חשיבה וקבלת החלטות בקבוצה: נדרש מן התלמידים לבצע מחקר, סיעור מוחות, החלטה לגבי הנושא, מה נדרש מהם, עם מי יוצרים שיתופי פעולה ועוד. ניהול קונפליקטים בעבודה קבוצתית, קבלת החלטות וביצוע משימות באופן שיתופי.
- פרויקט חובה. ניתן לקיים בכל שנה עם קבוצת י"א במגמה, או ליזום פרויקט רחב שמאגד את כל השכבות יחד אחת לכמה שנים. ניתן לייצר עם חיבור עם עמותה מסוימת לאורך כל השנה, או פרויקט חד פעמי.
- רצוי לחבר את הפרויקט ליום המעשים הטובים או למחויבות חברתית.
- אוריינות מידע – במהלך הפרויקט יתעדו התלמידים את פעולותיהם ויכתבו רפלקציה על הפעולה. מומלץ בשיטת ABR תוך עריכת חקר והרחבת בסיס הידע אודות יצירות אמנות הפועלות בקהילה, בארץ ובעולם.

מהו ארטיביזם?

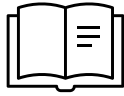
תחום אמנותי, התופס מקום מרכזי וחשוב בשדה האמנות העכשווי, בהיותו מתפקד כזירה ומדיום לפעילות חברתית-קהילתית מרפאה ומחברת, המנסה להוביל לשינוי.

האוצר ותיאורטיקן האמנות בוריס גרויס מתבונן בתרבות מכיוונים שונים ובלתי צפויים ומציג בספרו "כוח האמנות" את מורכבותם של היבטים מכריעים ועקרוניים באמנות העכשווית. לאמנות, הוא טוען, יש כוח משלה; היא חלק ממשחק הכוחות של הפוליטיקה הגלובלית כיום. הוא מסביר כי האקטיביזם האמנותי תופס מקום מרכזי בשדה האמנות העכשווי ובשונה מתופעת האמנות הביקורתית והמחאתית אותה אנו מכירים היטב החל מהמאה ה-19, אמנים אקטיביסטים אינם מסתפקים בביקורת על שדה האמנות או על התנאים הפוליטיים והחברתיים הכלליים שבתוכם הוא מתקיים.

תחת זאת, הם שואפים לשנות את התנאים הללו באמצעות האמנות – לאו דווקא בתוך שדה האמנות עצמו אלא יותר מחוצה לו, במציאות עצמה.

מהו ארטיביזם?

אמנים אקטיביסטים פועלים לשינוי על ידי "פעולה ישירה" ועל ידי הנעה לפעולה של אחרים, בעודם מנסים לשפר את תנאי החיים בשכונות עוני, מעלים סוגיות אקולוגיות, חושפים תושבי מדינות ואזורים בלתי מפותחים לתרבות וחינוך, מושכים תשומת לב למצוקתם של מהגרים חסרי אשרות, משפרים את תנאי העובדים במוסדות אמנות, ובן הלאה.

[בוריס גרויס, על אקטיביזם אמנותי, תרגום עמי אשר, ערב רב, פברואר, 2015.](#)

[פורסם לראשונה באנגלית במגזין e-flux](#)

מדובר בתצורת אמנות שהיא [מעורבת חברתית באופן פעיל ומשלבת קהילה](#), ואינה ייצוג או תיאור בלבד של מצבים שונים.

אסתטיקת יחסים RELATIONAL AESTHETICS

ניקולא בוריו
אוצר וחוקר
אמנות צרפתי
הגדיר:

אסתטיקת יחסים מתייחסת לפרקטיקות אמנותיות המעמידות במרכזן את האינטראקציה החברתית והקשרים הבין-אישיים כאמצעי הביטוי העיקרי, תוך שאיפה ליצירת מרחבים לדיאלוג, לבניית קהילה ולשינוי חברתי. פרקטיקות אלו חורגות מן ההתמקדות המסורתית באובייקט האמנותי ומדגישות במקום זאת את החוויה ואת האינטראקציות בין אנשים, במטרה לטפח תחושת חיבור ומשמעות משותפת.

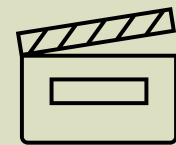
עקרונות מרכזיים

- העבודה כ"מצב" ולא כ"אובייקט": האמנות נוצרת במרחב של יחסים, ולא באובייקט סגור ונפרד.
- הצופה כמשתתף: אין עוד דיכוטומיה של אמן-יצירה-קהל; הקהל הוא חלק מהעבודה, שותף פעיל בחוויה.
- אמנות כמודל חברתי: האמנות מקבלת פנים של מיקרו-קהילה. מרחב ניסיוני לביסוס יחסים אנושיים שיכולים לשקף או להציע אלטרנטיבה למציאות החברתית.

❖ לחצו על הקישור ליחידת השתלמות עבור מורים – הכוורת

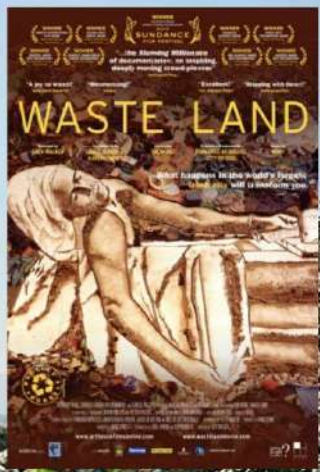

יצירות ארטיביסטיות
בינלאומיות

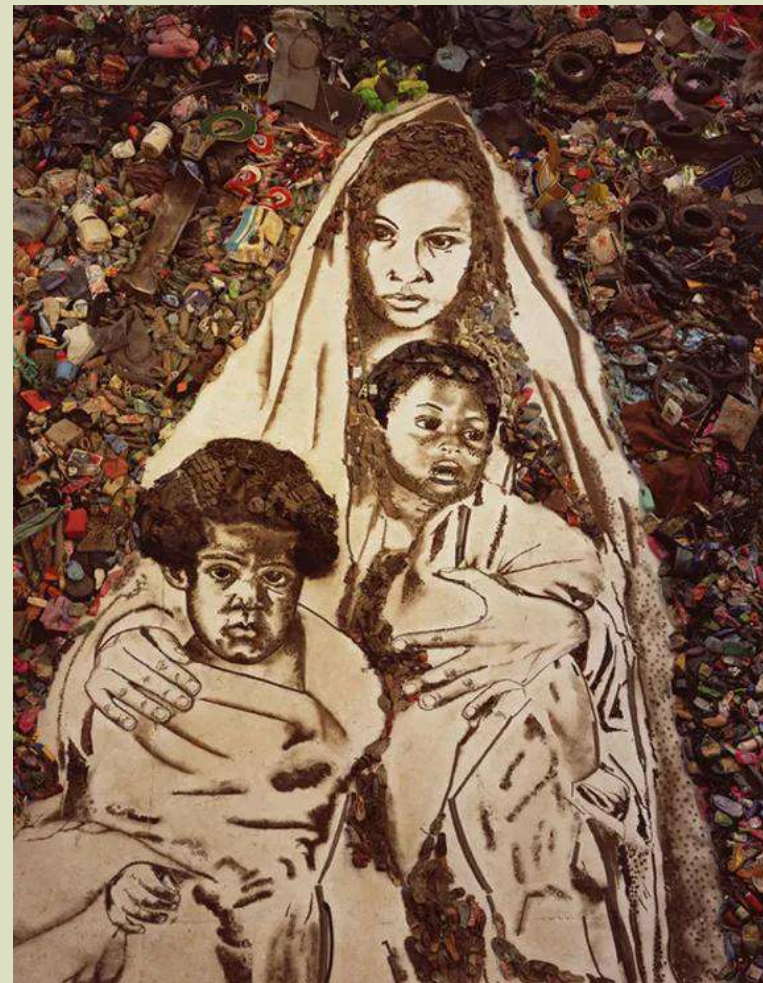

המלצה להתחלה

ויק מוניז

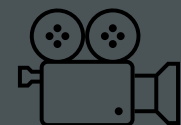
"מה שהייתי רוצה באמת לעשות, זה לשנות את חייהם של אנשים בעזרת החומרים שאיתם הם באים במגע ביומיום"

מתוך סדרת "תמונות של זבל", שתועד בסרט האמנות בזבל. היה מועמד לאוסקר בקטגוריה הדוקומנטרית ב-2011 וזכה להצלחה עצומה בפסטיבלים בחו"ל.

מתחם ג'רדים גרמצ'ו שמחוץ לריו דה-ז'נרו, 2008

[קישור לסרט "תמונות של זבל"](#)

יוזף בויס

7000 עצי אלון: ייעור העיר במקום
ניהול העיר, דוקומנטה 7, קאסל, 1982

הקשרים

התייחס לאמנות כמשחררת וראה בחברה עצמה יצירת אמנות, שבה כל אדם יכול לתרום לעיצובה בתהליך שנקרא "פיסול חברתי". תהליך הממחיש קשרים חברתיים דרך תהליכים יצירתיים.

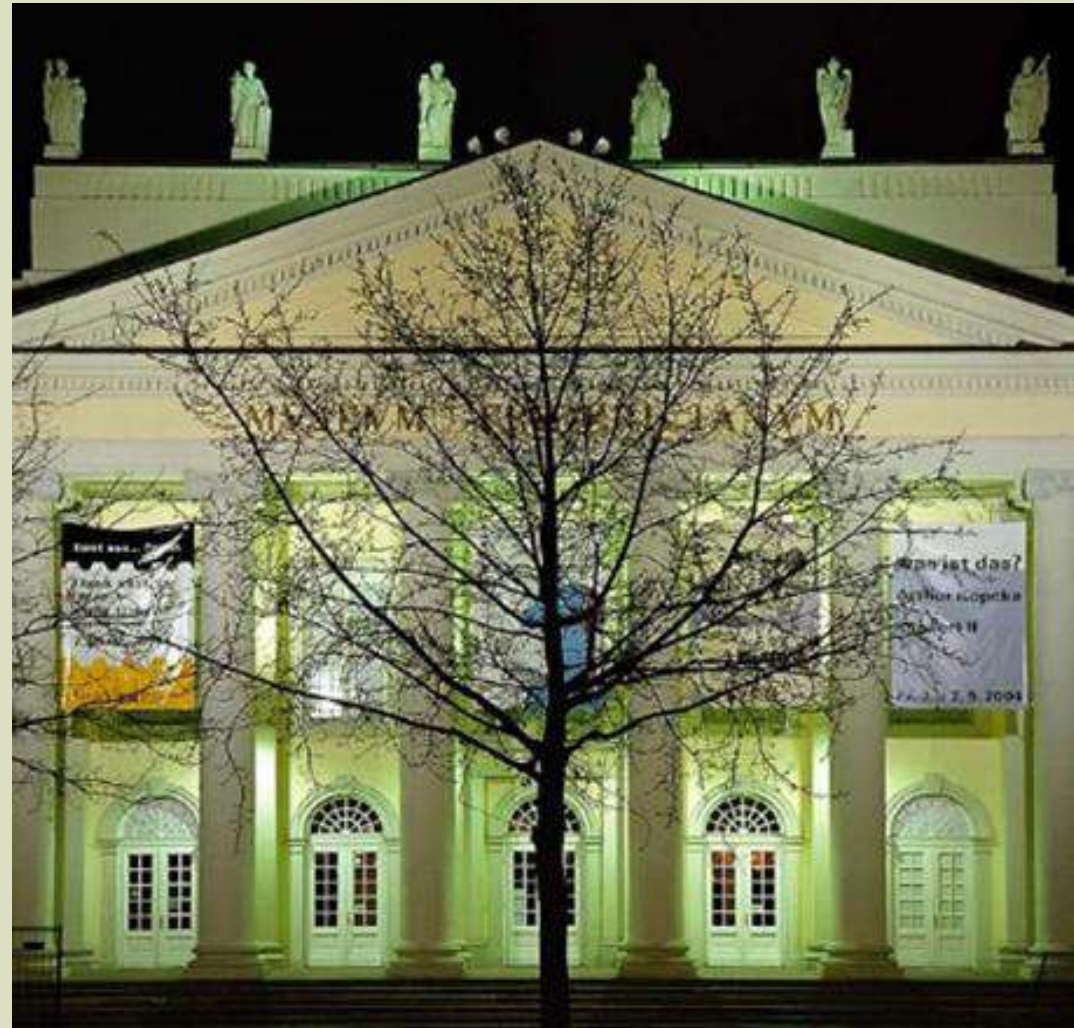
רעיונותיו אודות פיסול חברתי באו לידי ביטוי בשיחות ארוכות שניהל עם קהל הצופים, בהקשרים סוציו-פוליטיים, בקיום דיאלוג ובדיונים אשר היו מהותיים בעבודתו, אליהם התייחס באמצעות המושג Parallel Process – ParallelProzess.

המיקומים בשטחים הציבוריים בוצעו על בסיס הצעות שהוגשו על ידי התושבים, מועצות שכונתיות, בתי ספר, גני ילדים, עמותות מקומיות ואחרים, תוך כדי דיונים על תכנון אורבני ונושאים נוספים.

כל עץ שנשתל היה הצהרה – קריאה לפעולה לשיקום
אקולוגי ותזכורת לאחריות האנושות כלפי הטבע. סמל
להתחדשות ותודעה סביבתית.

7000 עצים, דוקומנטה 7,
קאסל, 1982

העץ הראשון שנשתל על ידי בויס,
מול המוזיאון בקאסל, 2008

https://en.wikipedia.org/wiki/7000_Oaks

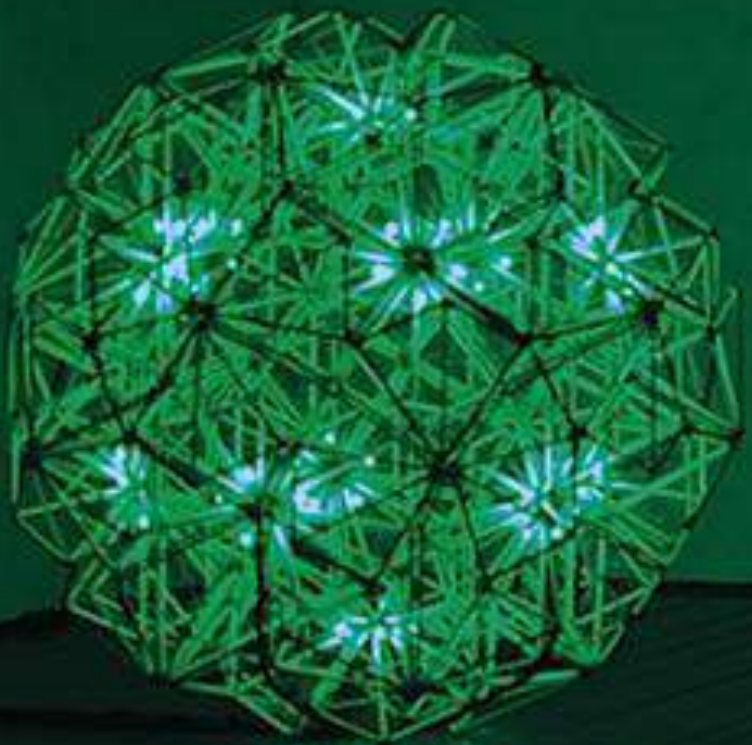

KATEŘINA ŠEDÁ

אין שם כלום, בנפר פוניטוביצה (Ponětovice) צ'ניה, 2003

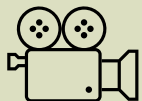
אולאפור אליאסון

אור ירוק, סדנא בשיתוף פעולה, TBA21, 2006, וינה

בהרצאה שנתן באתר האינטרנט של ארגון TED בנוגע לבניית האור והמרחב בעבודותיו, התייחס אליאסון למשמעות המרחב הציבורי:

"כיצד ליצור מרחב ציבורי? מה משמעות המילה "ציבורי" היום? וכשהשאלה נשאלת כך אני חושב שזה מעורר רעיונות גדולים על נושאים פרלמנטרים, דמוקרטיה, מרחב ציבורי, להיות יחד, להיות יחיד. איך יוצרים רעיון שהוא גם סובלני כלפי הפרט, וגם סובלני כלפי הקהילה, בלי להפריד ביניהם לשני קטבים מנוגדים? ברור שהאג'נדה הפוליטית בעולם מאוד עסוקה בלקטב בין השניים אחד נגד השני בעזרת רעיונות נורמטיביים ולכן אמנות ותרבות כל כך מעניינים בימינו. הייתי טוען שהם הוכיחו שאפשר ליצור מרחב שיהיה רגיש גם לפרט וגם לכלל. זה קשור לסיבתיים, להשלכות. זה קשור לדרך שבה אנחנו מחברים בין חשיבה לעשייה. אז מה בין חשיבה לעשייה? הייתי אומר שיש שם חוויה. וחוויה אינה רק בידור לא מחייב. חוויה קשורה למחויבות. כשאנחנו מתנסים אנו הופכים לחלק מהעולם ולהיות חלק מהעולם משמעו לחלוק באחריות".

[Playing with space and light, Olafur Eliasson, TED 2009](#)

איר ווירי ווירי

אי ווירויי, סיפור אגדה: 1,001 מבקרים סיניים, קאסל גרמניה, 2007

"זו השאלה שלי: איפה החיים האלה?"

איי וויי וויי: פרויקט אזרחים חוקרים את רעידת האדמה בסין, 2008, סצ'ואן

[Ai Weiwei: The artwork that made me the most dangerous person in China](#)

ישר (Straight), 90 טון של מוטות פלדה לחיזוק, מתוך בניינים שקרסו ברעידת האדמה בחבל
סצ'ואן בסין, 2008

טניה ברוגרה

Tatlin's Whisper #6 (Havana Version)

פעולה אמנותית פרפורמטיבית של האמנית הקובנית טניה ברוגרה שבוצעה בשנת 2009 בביאנלה בהוואנה, קובה.

תומאס הירשהורן

הירשהורן: "הדבר הראשון שעשיתי היה לבקש עזרה. חשוב מאוד לבקש עזרה. זה לא אני, האמן, שיכול לעזור או אני, האמן, שיש לו את היומרה לעזור. זה אני, האמן, שצריך עזרה. באמן, אמרתי: "אני רוצה לעשות אנדרטה. תעזור לי לעשות את זה? אם אף אחד לא יעזור לי, אני לא יכול לעשות את העבודה".

בהשראה מאנטוניו גראמשי – פילוסוף הוגה דעות איטלקי, תיאורטיקן סוציאליסטי, אשר התנגד לפשיזם, בתקופת בניטו מוסוליני. "מחברות בית הכלא", שכתב בעודו כלוא בכלא האיטלקי – יצירה הגותית מיוחדת במינה שתורגמה לעשרות שפות והייתה לטקסט רב חשיבות ברחבי העולם. טקסטים שנתפסים כיום כמהווים את התרומה העיקרית למחשבה המדינית הסוציאליסטית.

פרויקט גראמשי (Gramsci Monument), שכונת Forest Houses, הברונקס, ניו-יורק, 2013

כל אדם הוא אינטלקטואל

הביתנים כללו חלל תצוגה עם תצלומים היסטוריים, חפצים אישיים שהיו שייכים לפילוסוף וספרייה צמודה, המכילה 500 ספרים מאת גראמשי ועליו. ביתנים אחרים כללו אזור במה למופעים, אזור סדנאות, פינת אינטרנט, טרקלין ובר – כולם מפוקחים על ידי התושבים המקומיים. המקום הציע תוכנית יומית של הרצאות, הצגות סדנאות ילדים, תחנת רדיו וכתבת עיתון יומי. סמינרים בהנחיית חוקרים בינלאומיים, הרצאות וסדנאות שירה בהנחיית משוררים וסופרים, סדנאות אמנות בהנחיית הירשהורן עצמו, אירועי מיקרופון פתוח בתיאום עם הקהילה, וטיולי שטח מאורגנים.

צ'מי רוזדו-סייח'ו
CHEMI ROSADO SEIJO

אל ת'ירו (הגבעה El Cerro), נרנחיטו (Naranjito), פוארטו ריקו, 2017

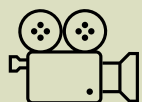
האמך עם תושב העיירה

ג'ייסון טיילור

מעגל מושלם, קנקון, מקסיקו, מעל 500 הדמויות ששוקעו אל הקרקעית בין 2009 ל-2012 בשטח של מעל 420 מ"ר של קרקעית ים שוממת ומשקלם מעל 200 טון

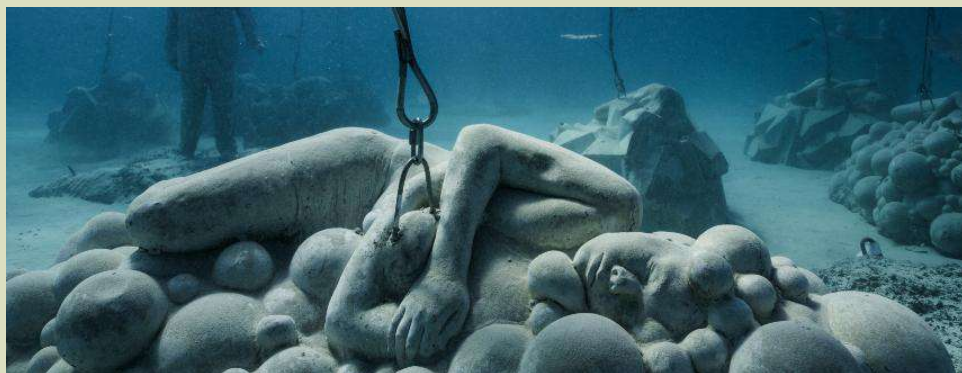
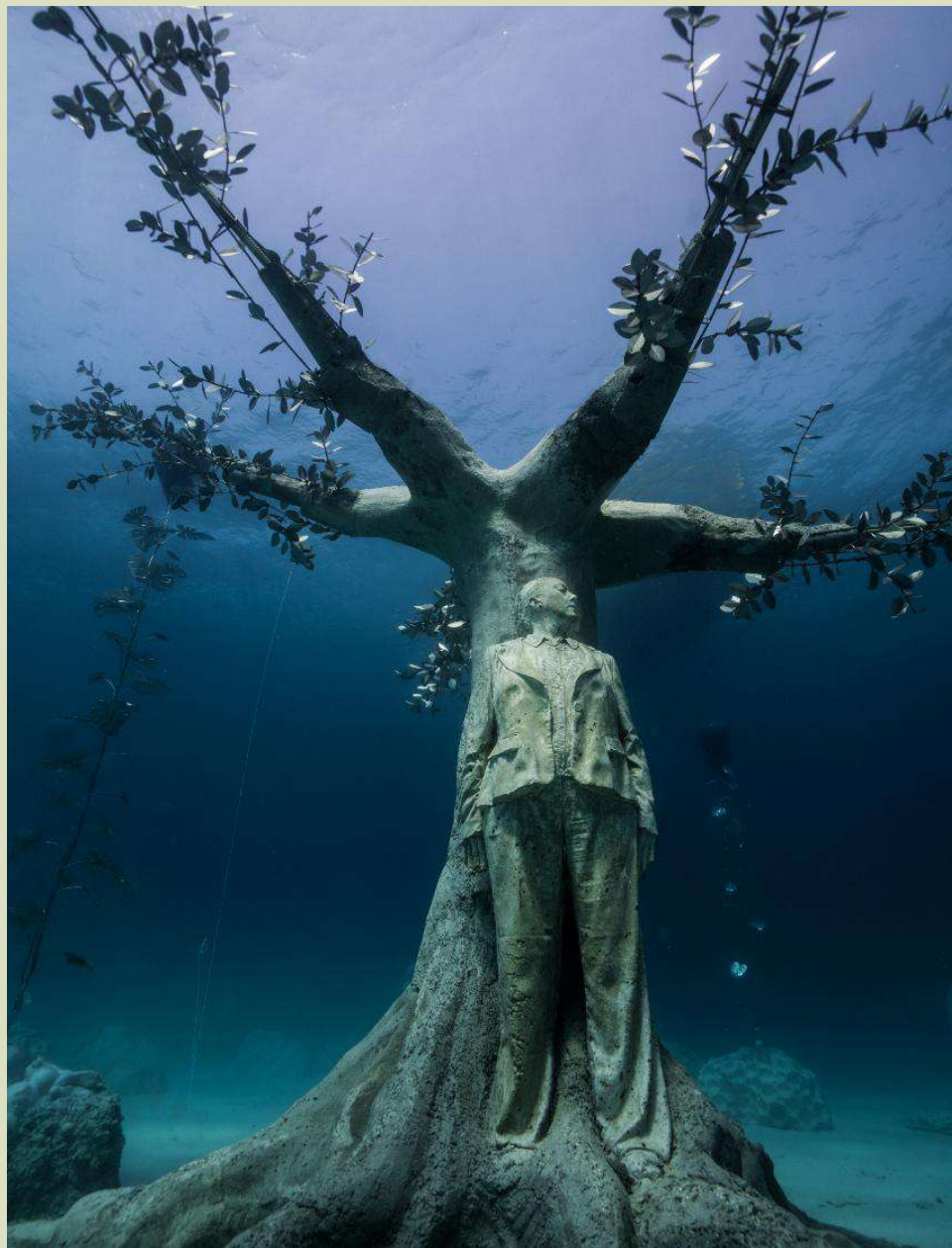
[An underwater art museum, teeming with life](#)

מיקומי המוזיאונים התת ימיים ברחבי העולם

underwater museums submerged terrestrial tidal art/science collaboration

מוזיאון הפיסול התת ימי של איה נאפה בקפריסין (MUSAN)

יצירות ארטיביסטיות
משדה האמנות
הישראלי

גיל יפטמן

זר בתוכנו, עבודת סריגה, מיצב סריגה השתתפותי-קהילתי, צמר אקרילי, צינורות אלומיניום, 250X250X250, 2025.

הפך פסולת לאמנות שמוצגת בחירייה: "הצבעים הרעילים האלה נעימים לעין"

בעבודותיו עוסק גיל יפמן בסוגיות של מגדר, זיכרון וגוף תוך שימוש בחומרים רכים ובטכניקות המזוהות עם מלאכות יד מסורתיות. אחת מהן היא מלאכת הסריגה. בעיניו, איך זה רק פעולה חומרית, אלא מחווה גופנית-חברתית. "הסריגה נדמית לי כבתיבה, חוט הצמר נמשל לחוט המחשבה. החומריות והצבעוניות של הסריגים הרכים והמזמינים יוצרות פיתוי בלתי רגיל שמגלה תכנים קשים, והשימוש בצמר מטעין את התכנים האלה בממד נוסף, אפילו ביוֹדורי".

המיצב "זר בתוכנו" נוצר בהשתתפות סרגניות וסרגנים במהלך סדרת מפגשי סריגה שיזם האמן בשיתוף מרכזים קהילתיים בדרום ובמזרח העיר: קריית שלום, נחלת יצחק, פלורנטין, שכונת התקווה ומוזיאון העיר עצמו. האלמנטים הפרחוניים שנסרגו חוברו יחד ליצירת זר תלוי-תקרה הנפרש מעל מבקרי התערוכה. הזר מאזכר את גלגלי הפרחים המונחים בטקסי לוויה וימי זיכרון ממלכתיים, אך כאן הוא מתהווה מתוך עבודת כפיים של שותפות ושותפים אקראיים, שיצרו אותו יחד בחומר רך ובשעות ארוכות של עשייה משותפת. בהשראת חזון אחרית הימים של ישעיהו, אם כך, יפמן מציע לגייס את מה שהוא מכנה "צבא של סרגני מצפון" לפעולה אמנותית קהילתית – "וכתתו חרבותם לחוטים וחניתותיהם למסרגות".

התנועות החוזרות של חיבור ופרימה יוצרות מרחב פיוטי-פוליטי שבו האישי והציבורי נשזרים זה בזה, הפעולה הפרטית נטמעת בתוך מארג רחב, והקשרים האנושיים שנוצרים במפגשי הסריגה הופכים לחלק מהתוצר הסופי גם אם אינם גלויים לעין הצופה. כך מפרק יפמן את המחווה הלאומית-רשמית ומציע תחתיה טקס קהילתי חלופי: מרחב של יצירה משותפת, "חמ"ל של חמלה", כדבריו, שבו מתרקם לא רק תוצר אמנותי סופי, אלא גם מארג חי של קשרים אנושיים – והצעה לדמיון מחדש את אפשרויות הזיכרון, התיקון והחיים המשותפים בעיר.

עידית קישינובסקי

השוטרת "אז-אולי" (שם משפחה: "יהיה-יותר-טוב"), משטרת "ישר-אל הלב" בדרגת רב לבב

[ישר-אל הלב](#)

עידית קישינובסקי, אמנית פרפורמנס ירושלמית עמוד הפייסבוק עושה שימוש בליצנות כבלי אקטיביסטי למאבק על זכויות אדם ולריכוך סיטואציות קונפליקט של מפגינים מול

כוחות הביטחון והמשטרה.

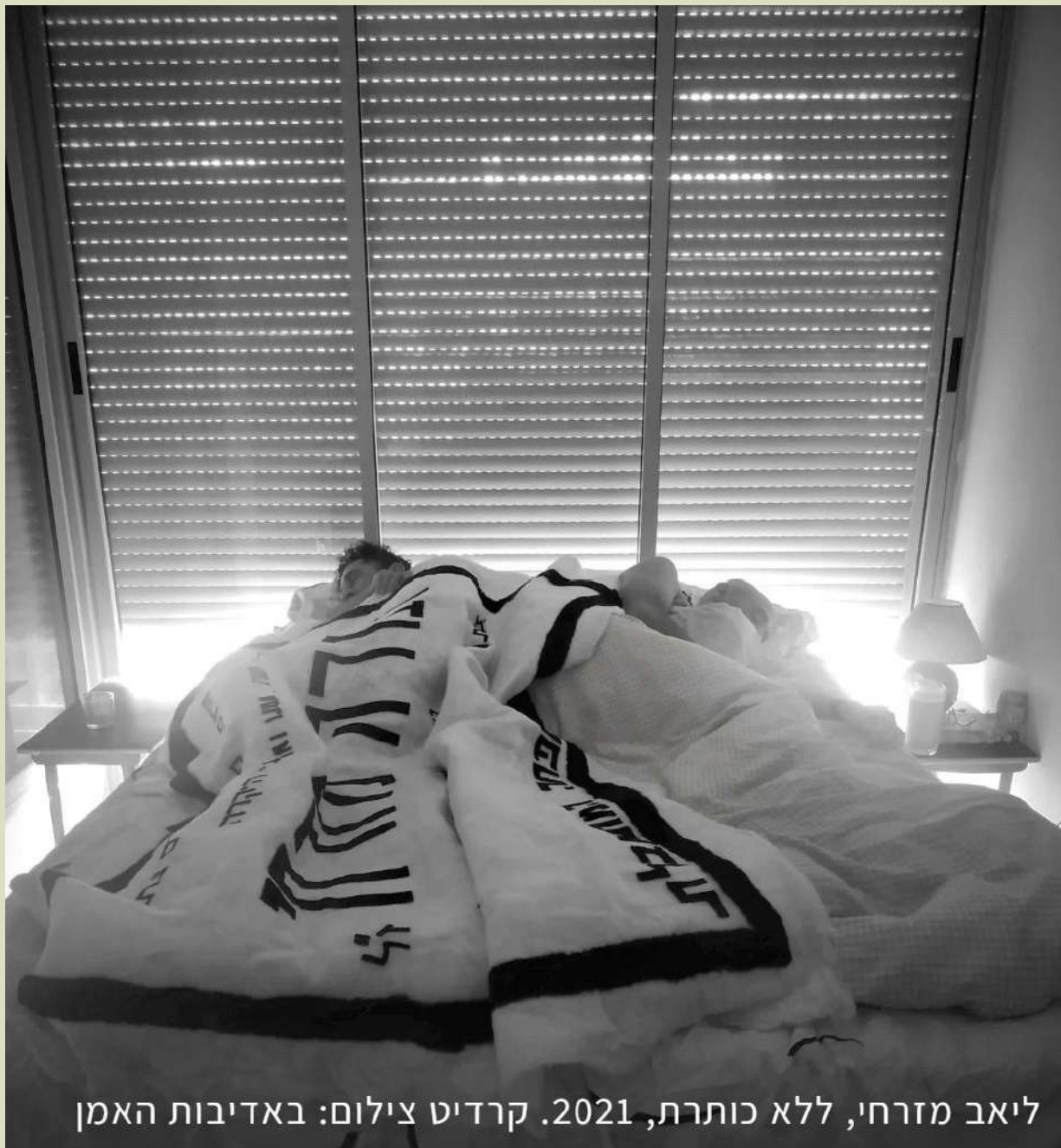

[באן 11 - סוכן תרבות](#)

ליאב מזרחי

בתערוכה "כרבולית", שהוצגה בגלריה אלפרד בתל אביב, הציע ליאב מזרחי פרויקט אישי-קהילתי הבוחן זיכרון ואבל באמצעות החומר. במרכזה של התערוכה ניצבת שמיכת טלאים גדולה, המורכבת ממודעות אבל שיוצרו בטכניקת ליבוד.

נקודת המוצא היא מודעת האבל המקורית על פטירת אמו של מזרחי, אשר הלכה לעולמה במאי 1991, כאשר היה בן שלוש-עשרה – יום שנצרב בתודעתו והפך, לדבריו, ל"הווה מתמשך של שלושים שנה".

ליאב מזרחי, ללא כותרת, 2021. קרדיט צילום: באדיבות האמן

במהלך החודשים שקדמו לפתיחת התערוכה, הזמין מזרחי עשרות משתתפים – חברים, קולגות ומבקרים – לקחת חלק בסדנאות ליבוד בסטודיו שלו. כל משתתף יצר מודעת אבל משלו, בתהליך ששילב עבודה ידנית עם שיחה פתוחה, העלאת זיכרונות ומקום לניחום הדדי. מודעות אלו חוברו לשמיכת טלאים אחת, שהפכה לאובייקט קהילתי רב־קולות, בו האישי והציבורי נשזרים זה בזה.

עבודה זו ביקשה להציע מבט כפול: מצד אחד, היא מתפקדת כפעולה אינטימית של עיבוד אישי לאובדן; מצד אחר, היא מתפתחת למעשה קהילתי המייצר תחושת הזדהות, שותפות וחיזוק הדדי – כמעט כבוצת תמיכה בחלל התצוגה. כך נוצרת "כרבולית" לא רק כחפץ חומרי, אלא, ובמיוחד בתקופה זו, גם כמרחב של זיכרון משותף ושל חקירה אמנותית בנוגע לאופן שבו קהילה יכולה לשאת יחד את משקל האבל.

ליאב מזרחי, כרבולית 1, 2021, צמר. קרדיט צילום: באדיבות האמן

ליאב מזרחי, כרבולית - סדנת ליבוד, 2021, צמר. קרדיט צילום: באדיבות האמן

זאב אנגלמייר הגלויה היומית

לייצר זיכרון בטבעון

פרויקט קהילתי אמנותי שעיטר את היישוב כולו, לזכר יום הזיכרון שציין שנה לטבח 7 באוקטובר 2023. תערוכת רחוב בהשראת "הגלויה היומית" של זאב אנגלמאיר, בה הציגו למעלה מ-50 שלטים מאויירים, תלויים ברחבי היישוב בהשתתפות 16 אמנים ואמניות מקומיים יחד עם בתי הספר, המרכזים ומוסדות קהילתיים

אז איך עושים את זה? פירוק התהליך לצעדים ישימים

1. עריכת סיעור מוחות עם התלמידים. מעניין אותם: אולי סביבה (איסוף זבל והפיכתו לעבודות אמנות פיסוליות), אולי פעילות חינוכית בקהילה, אולי משהו אחר.
2. זיהוי צורך – נסו לזהות עם התלמידים צורך כלשהו בקהילה. למה הקהילה זקוקה? * משימה – הרכיבו שאלון קצר (לא יותר מחמש שאלות) אותו התלמידים יקחו הביתה, ובו יכתבו, יחד עם ההורים/ האחים והאחיות/ המשפחה המורחבת, אילו צרכים עולים מתוך הקהילה? למה היא זקוקה? מה הם היו שמחים לחוות בקהילה?
3. גורמים רלוונטיים – ברגע שהחלטתם על הפרויקט, תוכנו ואופיו, למי אנו פונים? אילו גורמים רלוונטיים יכולים להתעניין בפרויקט ולסייע? עם מי אנו יוצרים שיתופי פעולה? בעירייה- מחלקת הרווחה, החינוך, מח' תכנון נוף וסביבה; קשרים עם עמותות רלוונטיות, לשלב גורמים שיש להם עניין באירוע – מפעל הפיס וכו'.
4. צרכים רלוונטיים – מה הצרכים שלנו? האם ישנה אוכלוסייה עם צרכים מסוימים? מבחינת משאבים – תקציבים, חומרים, אחסון אם יש צורך, תרומות.

5. תהליך - כיצד תרצו שהפרויקט יתקיים? הפנינג, מפגשי דיאלוג, מפגשי יצירה ועוד. חשבו כיצד נשלב את הקהילה בתהליך?
6. התצוגה - מהו פורמט ההצגה של התוצרים? איך נציג אותם? באיזה אופן?
7. המקום - היכן נציג והאם יש צורך באישור כלשהו מול גורמים מסוימים?
8. סיוע - זיהוי גורמים המסייעים בתוך ביה"ס ובקהילה תוך כדי הפעילות. בקשו סיוע מאנשים המכירים את השטח, במהלך הפעילות. היו בקשר עם אנשים שיתנו מענה לבעיות לוגיסטיקה, שינוע, אספקת חומרים וצרכים נוספים שעולים.
9. שיווק הפעילות - זאת על מנת למשוך קהל ומבקרים למקום. רשתות חברתיות? רשימות תפוצה של בית הספר ועוד.
10. תיעוד - זכרו לצלם תמונות ולתעד את החוויה 😊